

Unavená, úzkostná. Co řekly volby o francouzské společnosti po 1.kole

Nedělní prezidentská volba ukázala několik pro Francii znepokojivých fenoménů. Pro nás jsou důležité proto, že ta země je často politickou laboratoří a mnohé z toho, co se tam děje, signalizuje širší fenomén, který nás a další země jednou zasáhne taky.

Hluboké příkopy

1) Volební výsledky ukázaly společnost rozdělenou na tři víceméně stejně silné politické tábory. Jednak voliče, kteří svůj život a budoucnost vidí optimisticky, kterým mají zaměstnání, cestují, jsou otevření světu, ztotožňují se s evropskou integrací a se současným systémem – ti volili Emmanuela Macrona nebo kandidátku klasické pravice Valérii Pécresseovou. Představují přes jedenáct miliónů Francouzů, třetinu hlasů (32%).

Potom ty, kdo volili Marine Le Penovou a Erika Zemmoura: mají plno obav, z přistěhovalectví, sílícího islámu, z údajného poklesu bezpečnosti ve městech a také z rostoucích cen energií a vůbec z inflace, i z globalizace, která jim likviduje jejich profese. Svým hlasem protestují, částečně či celkově se ztotožňují s ideologií krajní pravice, mají pocit, že globalizací a Evropskou unií ztrácejí, a chtějí zásadní změnu. Představují také třetinu hlasů (rovněž 32%).

A potom podobně antisystémové voličstvo, jen na opačné straně politického spektra, které by chtělo radikální změnu a vymést ze dveří dosavadní kapitalistický systém. Lidi, kteří mají problém vyjít do konce měsíce a cítí se globalizací a evropskou integrací také zapomenuti, a volí radikálního levicového orátora Jean-Luc Mélenchona (22%). Nesnášejí krajně pravicovou ideologii, existující systém ale odmítají stejně jako voliči Le Penové a pro některé je liberální Macron stejným zlem jako krajně pravicová politička. Podle průzkumů jí dá ve druhém kole hlas asi každý šestý z nich.

Polovina hlasovala proti dosavadnímu systému

2) Pokud k hlasům krajní pravice, které představují ve své většině volání po konci dosavadního systému, připočteme ještě většinu těch, jež obdržel Mélenchon, vyjde nám polovina jasně antisystémových voličů.

Ti po volbách nezmizí, z jejich středu se budou rekrutovat další hnutí a akce typu žlutých vest, u nichž se prolínaly střídavě klasické levicové požadavky s místy krajně pravicovou rétorikou. Jejich hlavní hlas zněl: zapomněli jste na nás ve svých velkých městech, ve svých rychlovlacích a projektech evropské integrace, a my žijeme v menších městech, kde mizí doktoři, lékárny, pošta, místní železnice a veřejná doprava, kde se bez auta nikam nedostanete a přitom benzín zdražuje, nebo jsme farmáři a globální konkurence nás likviduje. Na tyhle lidi také covid a zdražování dopadly víc než na ty, komu se žije snadněji.

Zatím tenhle výbušný potenciál ještě neuchopil žádný opravdu charismatický lídr a ve Francii stále nepředstavuje většinu. Co ale není, může být.

Bude velkou zodpovědností budoucího prezidenta (zřejmě Macrona) dát téhle polovině národa naději, zlepšit její materiální situaci a zklidnit její úzkosti. S jeho modelem Francie a reformem se tahle část obyvatel neztotožnila. Před pěti lety slíbil, že se zasadí, aby lidé už nemuseli volit Le Penovou, a to se mu nepovedlo, problém zůstal. Francouzi jsou sice obecně hodně kritičtí ke všemu a snadno protestují, ale tohle je fenomén jiného druhu.

Ve Francii lze slyšet, že už se přežila tradiční dichotomie levice a pravice, že teď je rozdělena na „ty nahoře“ a „ty dole“. Macron rozdělení společnosti sám za sebe teoretizoval jako progresivisté versus nacionalisté, evidentně těm s nízkými příjmy nerozumí.

Zbanálnění krajní pravice

3) Krajní pravice už není vnímána jako marginální exces, jako něco, k čemu se člověk ve slušné společnosti nepřiznává, jak tomu bylo ještě před pár lety, ale stále víc jako součást společnosti. Už to nejsou jen holé lebky a fašizující řeči. Je to způsobeno jak tím, že islamismus je stále přítomen a částí společnosti považován za velké nebezpečí, tak tím, že Marine Le Penová posledních pět let pracovala na proměně své image. Snažila se vyhladit všechno, co v minulosti u ní odrazovalo.

Před pár lety přejmenovala svou stranu, politicky se veřejně rozešla se svým otcem, po desetiletí symbolem pravicového extrému, proslulým mnoha nepřijatelnými výroky o holocaustu jako menšího detailu 2. války, známého svou blízkostí s bývalými fašisty.

Navíc Francouzi ji znají už tak dlouho, že jí přivykli, stala se součástí jejich životů. Hraje tu i fakt, že mladé generace nevědí, co byla v minulosti fašizující pravice a čeho je schopná, pokud má moc. Vnímají jen to, co jim Le Penová říká a čím je láká teď, a program její strany, který se nezměnil a zůstává xenofobním a krajně pravicovým, nikdo nečte. Ona také hraje perfidní hru, když říká: zkusili jste už všechno, pravici i levici, a nevyšlo ani jedno. Proč teď nezkusíte mě, jsem jiná.

Před volbami dokonce ke konsternaci mnoha svých straníků prohlásila, že islám je jako každé náboženství a že jí nevadí. Pro své příznivce ale zároveň řekla, že islámský šátek na hlavách žen je projevem islamismu a že měl by být na veřejnosti zakázán.

Nejextrémnější výroky nechala Eriku Zemmourovi, který byl temným objevem těchto voleb a novou nadějí nacionalistického proudu. Raketově vystartoval loni na podzim, téměř Le Penovou ohrozil, ale ve výsledku dostal jen třetinu jejích hlasů. Po jistou dobu to vypadalo, že jí přebere voliče a na pravici ji zlikviduje, nakonec se ale ukázalo, že jí paradoxně prospěl. Svou radikálností a útočností ji posunul blíž středu, Le Penová teď poprvé nebyla politickým okrajem.

Velmi chytře ve svých projevech pominula důraz na svá klasická témata spojená s rasismem, přistěhovalectvím, nežádala už vystoupit z EU ani opustit euro. Naopak se soustředila na nízké příjmy, na drahotu a počínající inflaci, což jsou dnes starosti Francouzů číslo jedna. Jako by mluvil levicový politik. Výsledkem její zdánlivé proměny je, že ji dnes nejčastěji volí

dělníci, zaměstnanci s malými příjmy, živnostníci. Vrstvy, které hlasovaly pro komunisty, ale ti zmizeli a vakuum obsadila Le Penová.

Ona dnes představuje hlavní opozici vůči Macronovi, to tu ještě nikdy nebylo.

4) Propad klasických pilířů francouzské politiky

V těchto volbách naprosto a tragicky propadly kandidátky obou stran, na nichž stál po desetiletí francouzský politický systém. Socialistka Anne Hidalgo dostala jen dvě procenta a Valérie Pécresseová, kandidující za klasickou pravici Republikáni, kteří mívali Chiraka, Sarkozyho a odvolávají se na de Gaulla, necelých pět.

Při volbě prezidenta se lidé rozhodují hodně podle osoby a ne jen podle strany, a obě političky odvedly slabou kampaň, jejich debakl má ale hlubší kořeny než osobní.

Už delší dobu trvá sestup všech stran, které od války strukturovaly Francii, tentokrát jen dostal nepominutelnou formu. Socialisté už oslabili tak, že museli před čtyřmi lety prodat své sídlo v centru Paříže a na levici už nejsou vnímáni jako hlavní stmelující síla, ale pouze jako jeden z potůčků levicového proudu. Nejúspěšnější kandidát levice v těchto volbách Jean-Luc Mélenchon se s nimi odmítl vůbec bavit.

Pravicoví Republikáni vypadali, že se po velké prohře v minulé prezidentské volbě pomalu vzpamatovávají, vedli si úspěšně v regionálních i místních volbách a mysleli si, že prezidentská kampaň teď završí jejich vzestup. Místo toho jim teď hrozí také odchod do zapomnění, už třetí období budou mimo politickou moc a lze předpokládat, že se rozpadnou. Část jejich liberálnějších politiků už přešla před pěti lety k Macronovi a teď není vyloučeno, že ta tvrdě pravicová se spojí s Le Penovou nebo se Zemmourem.

5) Konec stran a „demokracie veřejného mínění“?

Klasické strany se buď časem vzpamatují a jejich dnešní debakl se bude jevit jako dočasná slabost, anebo zmizí. Ukáže se to mj. za dva měsíce v parlamentních volbách. Pokud propadnou, na jejich místo nastoupí, co je vidět stále častěji: formace, jež si říkají hnutí a které stojí na jednom člověku (zatím vždy muži), s nímž stojí a padají.

Tyhle síly mají vesměs jednoho vůdce, žádnou propracovanější vnitřní debatu ani strukturu, jsou hodně vidět v médiích, na sociálních sítích a v pařížském parlamentu. V místních volbách vesměs prohrávají, nejsou tam vidět, na rozdíl od klasických stran nemají podhoubí místních aktivistů a politiků, které lidé znají. Podobají se trochu americkým stranám, které se vynoří jen ve chvíli voleb a potom z veřejného života ustupují a zůstávají jen v kongresu.

To je případ Mélenchonova hnutí, které si založil před minulou prezidentskou volbou čistě jako nástroj do kampaně. Je to případ Zemmoura, který si tu svou formaci založil také čistě kvůli prezidentské volbě před pár měsíci. Ale je to i případ Macrona, který si před pěti lety narychlo založil svou Republiku v pohybu jako prostředek k dobytí prezidentského paláce a potom k zajištění většiny v parlamentu, potřebné k odhlasování jeho reforem.

Oslabení tradičních stran (ale taky odborů) jde ve Francii ruku v ruce s tendencí jakési demokracie veřejného mínění v protikladu k zastupitelské demokracii parlamentní. Stále větší roli hraje v politickém životě země, co lidé (někteří) žádají a říkají přímo na sociálních sítích a to, jak se tam multiplikuje jeden politický vzkaz a nabírá na váze.

Stále větší roli hrají i různá ad hoc uskupení, stojící mimo politické struktury, které může kdykoli kdokoli založit a jež žijí díky sociálním sítím. Francouzi jim říkají „collectif“. Politici stále častěji těmto hlasům veřejnosti, nestrukturovaným, postrádajícím volený mandát, naslouchají a podléhají jim.

Jako bychom žili v přechodné době, kdy některé struktury slábnou a odumírají a jiné si tápavě hledají cestu ke světlu, kterému ještě nerozumíme. Zánik politických stran by ovšem znamenal ohromnou změnu v organizaci celé evropské společnosti.